नामांक Roll No.

Sl.No. :

No. of Questions – 22

No. of Printed Pages – 07

VU–87–Sahit. Shas. (Supp.)

वरिष्ठ उपाध्याय पूरक परीक्षा, 2024

VARISHTHA UPADHYAYA SUPPLEMENTARY EXAMINATION, 2024

साहित्य – शास्त्रम्

समय : 3 **घण्टे** 15 **मिनिट**

पूर्णांक : 80

परीक्षार्थिभ्यः सामान्य निर्देशाः

1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रे निर्धारितस्थाने नामांकः अनिवार्यतो लेखनीयः।

2) **सर्वे** प्रश्नाः समाधेयाः।

3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराणि उत्तरपुस्तिकायामेव लेखनीयानि।

4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वेषां खण्डानामुत्तराणि एकत्रैव लेखनीयानि।

यहाँ से काटिए

प्रश्न पत्र को खोलने के लिए यहाँ फाड़ें

यहाँ से काटिए

खण्ड–अ

1) वस्तुनिष्ठप्रश्ना: **[15×1=15]**

i) 'उपमानोपमेययो: चेत् विशेष:स्यात्' इत्यत्र अलंकारो भवति – **[1]**

अ) निदर्शना   ब) व्यतिरेक:

स) सहोक्ति:   द) दृष्टान्त:

ii) विधौ व्यक्ते सति, निषेधे च अस्फुटे सति अलंकारो भवति – **[1]**

अ) गूढाक्षेप: ब) आक्षेप:

स) व्याजस्तुति:   द) पर्यायोक्ति:

iii) कारणे सति कार्यस्य अनुत्पत्ति: भवति – **[1]**

अ) विभावना   ब) विरोधाभास:

स) विषमम्   द) विशेषोक्ति:

iv) आलस्येर्ष्याजुगुप्साख्या: संचारिभावा वर्ज्या भवन्ति – **[1]**

अ) हास्यरसे   ब) रौद्ररसे

स) श्रृंगाररसे   द) करूणरसे

v) रीतय: भवन्ति – **[1]**

अ) पञ्च   ब) षड्

स) सप्त   द) अष्ट

vi) अद्भुतरसस्य स्थायिभाव: अस्ति – **[1]**

अ) जुगुप्सा   ब) भय:

स) उत्साह: द) विस्मय:

vii) संचारिभावा:/व्यभिचारिभावा: सन्ति – **[1]**

अ) नव   ब) त्रयस्त्रिंशद्

स) एकादश   द) पञ्च

viii) 'कान्ते त्वदाननरूचा ग्लानिमेति सरोरूहम्' इत्यत्र गुणीभूतव्यङ्ग्यम् अस्ति – [1]

अ) तुल्यप्राधान्यम्　　ब) सन्दिग्धम्

स) अस्फुटम्　　द) वाच्यसिद्धयङ्गम्

ix) स्वाङ्कुरित–व्यङ्ग्यस्यभेदाः सन्ति – [1]

अ) त्रयः　　ब) पञ्च

स) द्वौ　　द) सप्त

x) चन्द्रालोके लक्षणा कस्मिन् मयूखे वर्णिता – [1]

अ) पञ्चमे मयूखे　　ब) दशमे मयूखे

स) अष्टमे मयूखे　　द) नवमे मयूखे

xi) मुख्यार्थः संकेतितार्थः वा बोध्यते – [1]

अ) लक्षणा–द्वारा　　ब) अभिधा–द्वारा

स) व्यञ्जना–द्वारा　　द) तात्पर्या–द्वारा

xii) मेघदूत खण्डकाव्ये नायकः वर्तते – [1]

अ) कालिदासः　　ब) मेघः

स) कुबेरः　　द) यक्षः

xiii) रन्तिदेवस्य कीर्तिरूपा नदी अस्ति – [1]

अ) निर्विन्ध्या　　ब) शिप्रा

स) चर्मण्वती　　द) गोदावरी

xiv) शम्भोः केशग्रहणम् अकरोत् – [1]

अ) जह्नोः कन्या　　ब) अलका

स) सगरतनया　　द) देवाङ्गनाः

xv) दशरथस्य प्रथमपत्नी अस्ति – [1]

अ) कौशल्या　　ब) कैकेयी

स) सुमित्रा　　द) नटी

2) रिक्तस्थानानि पूरयत – **[7×1=7]**

i) यस्मिन्विशेषसामान्यविशेषाः सः ....। **[1]**

ii) मुञ्च मानं दिनं .... मन्द नन्दी हरान्तिके। **[1]**

iii) अन्यथा तु गुणीभूतव्यङ्ग्यमापतितं ....। **[1]**

iv) सरस्यामीलदम्भोजे चक्रः .... विलोकयते। **[1]**

v) प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं .... व्याजहार। **[1]**

vi) प्रतिमानाटकस्य प्रतिनायकः लंकाधिपः .... आसीत्। **[1]**

vii) मुदिता नरेन्द्रभवने .... प्रतिहार रक्षीव। **[1]**

3) अतिलघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः **[10×1=10]**

i) प्रस्तुते चेत् अप्रस्तुतस्य परिस्फूर्तिः कस्मिन् अलंकारे भवति? **[1]**

ii) कस्यां वृत्यां लकारः अन्यवर्णैः सह असंयुक्तः भवति? **[1]**

iii) वक्तृस्यूत–व्यङ्ग्यस्य कति भेदाः सन्ति? **[1]**

iv) व्यञ्जनात्मकः व्यापारो कीदृशः? **[1]**

v) प्रयोजनभेदेन लक्षणा कतिधा? **[1]**

vi) केन सह युद्धं कुर्वन् जटायुः वीरगतिं प्राप्नोति? **[1]**

vii) दशरथस्य अमात्यः सारथिश्च कः अस्ति? **[1]**

viii) कस्य प्रतिमां दृष्ट्वाभरतः मोहमुपगच्छति? **[1]**

ix) प्रतिमा नाटकस्य रचयिता कः? **[1]**

x) प्रियेषु विभ्रमः कासामाद्यं प्रणयक्चनम् अस्ति? **[1]**

खण्ड–ब

लघूत्तरात्मकाः प्रश्नाः [12×2=24]

4) 'मेधां बुधः सुधामिन्दुर्बिभर्त्ति वसुधां भवान्' इत्यत्र कोऽलंकारः? [2]

5) 'या दातुः सौम्यता सेयं सुधांशोरकलंकता' इत्यत्र अलंकारं प्रदर्श्य तत्लक्षणमीप लिखत। [2]

6) हास्यरसस्य स्वरूपं लिखत। [2]

7) अपराङ्गगुणीभूतव्यङ्ग्यं निरूपयत। [2]

8) अभिधावृत्तेः भेदानाम् उदाहरणानि लिखत। [2]

9) 'कामाऽऽर्ता हि प्रकृतिकृपणाश्चेतना चेतनेषु।' इति सूक्तेः भावार्थो लेख्यः। [2]

10) महाकवि कालिदासस्य जीवनपरिचयः संक्षेपेण लिखत। [2]

11) रामगिरिपर्वतस्य महत्त्वं प्रतिपादनीयम्। [2]

12) उदयनकथाकोविदग्रामवृद्धाः कुत्र वसन्ति। [2]

13) स्वः पुत्रः कुरूते पितुर्यदि वचः कस्तत्र भोः! विस्मयः इति सूक्तेः भावार्थो लेख्यः। [2]

14) 'सूर्यः पतन्निव च मण्डलमात्रलक्ष्यः।' इत्यत्र छन्दः परिचीय तल्लक्षणं लेखनीयम्। [2]

15) 'सुतं ज्येष्ठं च त्वं व्रज वनमिति प्रेषितवती' इत्यत्र गणचिन्हनानि योजयित्वा छन्दो नाम लेखनीयम्। [2]

खण्ड–स

16) अधोलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या लेखनीया। [3]

क) अभीष्टविप्रयोगाश्रुपातग्लान्यादिभिः क्रमात्।
विभावाद्यैर्युतः शोकस्थायी स्यात् करूणोरसः।।

ख) सर्वसाधारणप्रेमप्रश्रयादिस्वरूपया।
अनौचित्या रसाभासा भावाभासाश्च कीर्तिताः।।

17) अधोलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या लेखनीया। [3]

क) स्फुटास्फुटप्रभेदेन प्रयोजनमपि द्विधा।
विदुः स्फुटं तटस्थत्वादर्थगत्वाद् द्विधा बुधाः।।

ख) शब्दे पदार्थे वाक्यार्थे संख्यायांकारके तथा।
लिङ्गे चेयमलंकाराऽङ्कु रबीजतया स्थिता।।

18) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्ग–भावार्थो लेखनीयः। [1+2=3]

क) तस्मिन्नद्रौ कतिचिदबलाविप्रयुक्तः स कामी
नीत्वा मासान् कनकवलयभ्रंशरिक्तप्रकोष्ठः।
आषाढस्य प्रथम दिवसे मेघमाश्लिष्टसानुं
वप्रक्रीडापरिणतगज प्रेक्षणीयं ददर्श।।

ख) हित्वा हालामभिमतरसां रेवतीलोचनाऽङ्का,
बन्धुप्रीत्या समरविमुखो लाङ्गली याः सिषेवे।
कृत्वा तासामभिगममपां सौम्य! सारस्वतीना –
मन्तः गुद्धस्त्वमपि भविता वर्णमात्रेण कृष्णः।।

19) महाकविभासप्रणीतस्य प्रतिमानाटकस्य द्वितीयांकस्य कथासारोः लेखनीयः। [3]

अथवा

समस्य चरित्रचित्रणं लेखनीयम्।

खण्ड–द

20) अधोलिखितयोः कारिकयोः एकस्याः कारिकायाः व्याख्या लेखनीया। [4]

क) वृत्तिभेदैस्त्रिभिर्युक्ता स्रोतोभिरिव जाह्नवी।
भारती भाति गम्भीरा कुटिला सरला क्वचित्।।

ख) वक्तृस्यूतं बोधयितुं व्यङ्ग्यं वक्तुरभीटिसतम्।
स्वाङ्कुरितमतद्रूपं स्वयमुल्लसितं गिरः।।

21) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्ग–व्याख्या लेखनीया। [1+3=4]

क) प्रत्यासन्ने नभसि दयिताजीवितालम्बनार्थी
जीमूतेन स्वकुशलमयीं हारयिष्यन्प्रवृत्तिम्।
स प्रत्यग्रैः कुटजकुसुमैः कल्पितार्घाय तस्मै
प्रीतः प्रीतिप्रमुखवचनं स्वागतं व्याजहार।।

ख) आसीनानां सुरभितशिलं नाभिगन्धैर्मृगाणां
तस्या एव प्रभवमचलं प्राप्य गौरं तुषारैः।
वक्ष्यस्यध्वश्रमविनयने तस्य श्रृंगे निषण्णः
शोभां शुभ्रत्रिनयनवृषोत्खातपंकोपमेयाम्।।

22) अधोलिखितयोः श्लोकयोः कस्यचिदेकस्य सप्रसंङ्ग–व्याख्या लेखनीया। [1+3=4]

क) यदि न सहसे राज्ञो मोहं धनुः स्पृश मा दया
स्वजननिभृतः सर्वोऽप्येवं मृदुः परिभूयते।
अथ न रूचितं मुञ्च त्वं मामहं कृतनिश्चयो
युवतिरहितं लोकं कर्तुं यतश्छलिता वयम्।।

ख) द्रुमाः धावन्तीव द्रुतरथगतिक्षीणविषया
नदीवोद्वृत्ताम्बुर्निपतति मही नेमिविवरे।
अरव्यक्तिर्नष्टा स्थितमिव जवाच्चक्रवलयं
रजश्चाश्वोद्धूतं पतति पुरतो नानुपतति।।

☯☯☯☯

DO NOT WRITE ANYTHING HERE